

RELIGIONS VETARNA

Utbildar om religion, migration & kulturmöten.

Utbildningssammanfattning
Kulturmöten och familjemönster
Mölndal Stad
9/11 - 2018

Bakgrund till kulturmöten: Klanen, familjen och släktens betydelse

Vad är en klan? Exempel från Somalia

- Somalia är ett av många länder där klanen och klangemenskapen är centrala i det sociala såväl som i det politiska livet.
- Storfamiljen, snarare än kärnfamiljen, är i centrum.
- Klaner kan beskrivas som stora släktgrupper enade under gemensamma förfäder. Förfäder många generationer (upp till ca 30) tillbaka i tid kan definiera och avgränsa stora politiska grupper, där medlemmarna idag generellt har lösare band till varandra. Förfäder några generationer tillbaka definierar och avgränsar grupper/enheter där medlemmarna har starkare band.
- Exempel: den *mag*-betalande (mag = blodspengar) gruppen som enas kring en förfader 4-8 generationer tillbaka. De flesta somalier tillhör en mag-betalande grupp och har skyldigheter och rättigheter kopplade till denna grupp utifrån klansamhällets rättssystem: *sedvanerätten*.
- Samma grundstruktur (klanstruktur) återkommer i flera länder. Exempel: Somalia, Irak och Afghanistan.
- De flesta klansystem är *patrilinjära*: man ärver sin klan tillhörighet på faderns sida.

Några grundläggande skillnader mellan olika samhällstyper:

Det liberala samhället

- Rättigheter och skyldigheter kopplas till individen
- Centralisering av makt
- Grundläggande värde: individens autonomi
- Hantering av konflikter kopplas till rättsstaten
- Status kopplas huvudsakligen till individuella meriter, ställningstaganden, karaktärsdrag, etc.

Klansamhället

- Rättigheter och skyldigheter kopplas till familjen och släkten
- Avcentralisering av makt
- Grundläggande värde: solidaritet, lojalitet till kollektivet
- Hantering av konflikter kopplas till familjen och släkten
- Status får man huvudsakligen utifrån grupptillhörighet och heder

Bakgrund till kulturmöten: Klanen, familjen och släktens betydelse

Muntlig språktradition

- Skriftspråk har en avgörande roll i ett modernt samhälle
- Somalia är en *talspråklig kultur*: starkt präglad av en **muntlig tradition** som inte försvinner på en gång bara för att fler får tillgång till det skrivna ordet.
- Klan-samhällen är både hierarkiska och byggda på relationer. När man lärt sig att en person har omdöme och klokhed litar man på denne.
- Människor med liten eller ingen erfarenhet av en stat tenderar att till liten grad lita på ”ansiktslös information” (information förmedlad utan ett konkret ansikte).
- I ett utpräglat stat-samhälle som Sverige, däremot, är det av mindre betydelse vilken person som förmedlar samhällsinformation, och det finns en större tillit till systemet.
- Ovanstående skillnad mellan hur klan-samhällen och stat-samhällen fungerar när det gäller informationsförmedlingen leder ofta till kulturkrockar.

Referenser

Wiener, Mark S. 2015. *Klanvälde – Från Stamsamhälle till Rättsstat*. Scandbook, Dualis förlag Ludvika.

Brinkemo, Per. 2014. *Mellan Klan och Stat – Somalier i Sverige*. Timbro, Livonia, Lettland

Gundel, Joakim. 2006. *The predicament of the "Oday": The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia*. Danish Refugee Council.

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet. 2012. *Myndigheter och klanssystem i Somalia*.

Migration och familjemönster hos afghaner

Grundläggande

- Parallella rättssystem – I Afghanistan finns det tre huvudsakliga rättssystem som existerar och under lång tid har existerat parallellt: statens rättssystem, sharia, och sedvanerätt.
- Vem har domsrätt? – På många platser i världen utövas rätten att döma och straffa av *andra instanser* än allmänna domstolar: klanäldste, släktrådet, religiösa ledare, byrådet, etc.

Familjerätt – äktenskap

- Arrangerade äktenskap – Äktenskap ofta redskap för allianser mellan familjer, eller för att stärka redan existerande nätverk (politiska och ekonomiska aspekter).
- Endogami – man gifter sig inom den egna gruppen (etnicitet, religion, släkt).
- Polygami – tillåtet upp till fyra fruar.
- Giftasålder – generellt mycket låg, särskilt på landsbygden.
- Hemgift *mahr* - Mahr ska fastställas för alla kvinnor som ingår äktenskap. Mahr är kvinnans egendom och säkerhet om mannen dör eller begär skilsmässa. Många afghanska kvinnor är dock ovetandes om rätten till mahr.
- Brudpris – betalas till kvinnans familj (ej till kvinnan) för rätten att gifta sig med dottern.

Familjerätt – skilsmässa

- Civilrätten: att bryta äktenskapet utan nån som helst anledning är enbart tillåtet för mannen. Mannen ska uttala *talaq*.
- Kvinnan har enligt civilrätten rätt att, om maken går med på det, ta ut skilsmässa som då kallas *khul*, dock innebär det att hon, eller hennes familj, måste betala tillbaka (hela eller delar av) *mahr*, och ev. brudpriset.
- Civilrätten ger kvinnan rätt att begära skilsmässa utifrån vissa villkor. En sådan ansökan om skilsmässa behöver dock bli bedömd i rätten. Olika kategorier kan anföras:
 - (1) Separation pga. defekt.
 - (2) Separation pga. skada, misshandel.
 - (3) Separation pga. att mannen inte kan fullfölja sin försörjningsplikt.
 - (4) Separation pga. att mannen är frånvarande.

Utomäktenskapliga relationer

- Betecknas generellt i Afghanistan som *zina*. Här sedvanerätten, sharia och afghansk lag överens: *zina* är ett allvarligt brott. Mer än hälften av kvinnliga fångar i afghanska fängelser sitter inne för *zina* eller moralbrott.

Migration och familjemönster hos afghaner

Familjerätt – vårdnad av barn

- Förmyndarskap – *wilaya*. Innebär att fadern och faderslinjen har ansvar för barnets uppfostran, utbildning, utveckling, hälsa och säkerhet.
- Omvårdnad – *hadana*. Innebär att modern har ansvar för den omsorg som framför allt mindre barn behöver. Sköta om när det gäller mat, kläder, tvättning, sömn, etc. Civilrätten preciserar att gäller pojkar upp till 7 år, flickor upp till 9 år. Därefter övergår ansvaret till fadern.
- Om föräldrarna dör eller försvinner eller inte kan ta ansvar övergår generellt ansvaret och förmyndarskapet för barnen till faderslinjen och faderns släkt.
- Barn tillkomna utanför äktenskapet har officiellt få eller inga rättigheter.

Referenser

Barfield, T. *Afghanistan: A Cultural and Political History*. Princeton University Press, 2012.

Landinfo. Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon. 2011. *Afghanistan: Marriage*.

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet. 2018. *Afghanistan – Vårdnad av barn*.

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentAttachmentId=45817>

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet. 2018. *Afghanistan – Hedersproblematik och moralbrott*.

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentAttachmentId=45400>

Migration och familjemönster hos somalier

Familjen i migration – exempel utifrån intervjuer med somaliska kvinnor i Sverige

- Många somaliska kvinnor upplever en svår situation i migration, arbetsbördan tyngre: man förväntas ofta ta hand om barn, hemmet och *samtidigt* arbeta. En del kvinnor i studien upplevde att situationen kunde vara lättare i hemlandet.
- Å andra sidan var det också kvinnor i studien som upplevde fördelar med migrationen i att de fick en starkare och närmare relation till sin partner. En intervjuperson säger att hon och hennes man måste hjälpas åt med hushåll och barn eftersom de kommer hem från jobbet ungefär samtidigt på eftermiddagen.

Synen på barn och barns mobilitet – Korsasho-barn

- Barn är hela familjens projekt och är därför i hög grad **mobila inom släkten**: vanligt att barnen flyttas inom ett nätverk av släktingar, även över nationsgränserna.
- Med *korsasho* menas ett åtagande att frivilligt försörja, utbilda och beskydda ett minderårigt barn på samma sätt som en biologisk förälder skulle ha gjort.
- Barnet som uppfostras av korsasho-föräldrar behåller sitt namn, namnet relaterar till den biologiska familjen (pappa – farfar) men likställs i övrigt i stor utsträckning med korsasho-familjens egna biologiska barn.
- Korsasho-barn kan dock inte arva sina korsasho-föräldrar

Dhaqan celis (*kultur-återförande*)

- Svenska ungdomar med somaliskt ursprung skickas till Somalia (eller närliggande där släkt finns), ibland med deras eget medgivande, ibland inte.
- Om klanen anser att ett barn uppvisar ett skadligt beteende tas ibland beslutet att låta barnet vistas hos en annan del av den utvidgade familjen, helst hos klanmedlemmar som anses ha förmåga att lära barnet uppföra sig. Kan leda till svåra situationer och en krock med det svenska systemet – olika synsätt på vad ”barnets bästa” innebär.

Vårdnad av barn

- Generellt samma regler kring vårdnad som i Afghanistan när det gäller skillnaden mellan förmyndarskap och daglig omvårdnad. Barn hör generellt till pappans familj.

Försörjningsstrategier och transnationella nätverk

- Klansystemet har en stark socioekonomisk betydelse – kollektiv ekonomi
- Starka förpliktelser: som släkting har man en klar skyldighet att hjälpa en annan släktmedlem.
- De som har sina föräldrar i livet i Somalia är helt eller delvis ansvariga att försörja dessa
- I nödsituationer: nätverk mobiliseras för att finansiera en släktings sjukvård, exempelvis.

Referenser

Brinkemo, Per. 2014. *Mellan Klan och Stat – Somalier i Sverige*. Timbro, Livonia, Lettland

Eastmond, M. & Åkesson, L. (red.) 2007. *Globala familjer: Transnationell migration och släktskap*. Hedemora: Gidlund.

Landinfo. Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon. 2014. *Temanotat. Somalia: Ekteskap og skilsmisse*.

https://landinfo.no/asset/2859/1/2859_1.pdf

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet. 2018. *Somalia – familjerätt och vårdnad*.

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentAttachmentId=46008>

Migration och familjemönster: syrier & kurder

Syrien

- Syrien är i många hänseenden sekulärt, men religion spelar en viktig roll i familjerättsfrågor. Religiösa minoriteter, ex. kristna och druser, har egna familjerätter. Muslimer vänder sig till den civila rätten i dessa frågor, men den är tydligt influerad av hanafitisk sharia-rätt.
- Rörande skilsmässa, arvsfrågor och vårdnad om barn gäller i grova drag samma regler som i Afghanistan och Somalia. En skillnad är att en muslimsk kvinnas omsorgsperiod (*Hadana*) sträcker sig längre (13 år för pojkar, 15 år för flickor). Då det är lättare att begära skilsmässa som muslim, sker det att kristna väljer att konvertera till islam för att kunna skilja sig.
- Islam är i både juridisk och praktisk mening överordnad övriga religioner. Exempelvis får en muslimsk kvinnas familj vårdnad om barn där fadern inte är muslim. Detta trots att den generella regeln är att män har vårdnaden om barnen.
- Månggifte (upp till fyra hustrur) gäller endast islam (inklusive den shiaislamiska avknoppningen alawism).
- I konflikten gäller i grova drag civil lag i de områden som regimen innehar. Till följd av utmaningar som konflikten medför, befinner sig lagen i en förändringsprocess (ex. för att bemöta problemet med statslösa barn).

Kurder i Syrien och Irak

- Bland kurder tenderar religiös lag och sedvanerätt att betonas, och i synnerhet den sistnämnda. Exempelvis är det vanligt att kvinnor saknar arvsrätt.
- Brudpris där sonens familj betalar dotterns familj är norm. Mahr (islamisk brudgåva) förefaller ovanligt. Däremot brukar fadern till dottern ge en brudgåva till dottern.
- Patrilineära kusningiftermål är ett ideal, i synnerhet på landsbygd, men även bland mäktiga familjer i städer.
- I Syrien innehar kurder ett område som kallas Rojava. Styret där domineras av PKK-influerade ideologier som genomsyras av marxism och feminism. I vilken utsträckning den typen av tankegods genomsyrar vardagen i Rojava är oklart.
- Historiskt sett har kurdiska kvinnor haft relativt stora friheter, men samtidigt ålagts hårda bestraffningar vid hedersrelaterade övertramp. Med andra ord en signifikant skillnad gentemot Afghanistan, där kvinnor vanligen har få friheter och utsätts för hårda bestraffningar.

Svensk kultur

Förslag på vad som skulle kunna vara centrala värderingar inom svensk majoritetskultur utifrån ett statsvetenskapligt perspektiv:

Individualism, jämställdhet, fri sexualitet, jämlikhet, sekularism, djurrättigheter, barns rättigheter, tolerans, rationalitet, antirasism, hederlighet, förtroende för myndigheter/stat.

Utifrån ett occidentalistiskt perspektiv:

Dåliga mödrar, egoism, alkoholister/drogmissbrukare, alla har sex med alla, ateister, lämnar dom gamla ensamma, materialister, omoraliska.

Referenser

Buruma, Ian, Margalit, Avishai. 2008. *Occidentalism – Fiendens syn på västerlandet*. ScandBook, Falun.

”Country Policy and Information Note - Iraq: Kurdish ’honour’ crimes”. United Kingdom: Home Office, 2017.

Eijk, Esther van. *Family Law in Syria: Patriarchy, Pluralism and Personal Status Laws*. I. B. Tauris, 2016.

Johansson, Heinö, Andreas. *Gillar vi olika: hur den svenska likhetsnormen hindrar integrationen*. Timbro, 2012.

Minoo, Alinia. *Honor and Violence against Women in Iraqi Kurdistan*. Palgrave Macmillan US, 2013.

Rapoport, Yossef. “Marriage, Money and Divorce in Medieval Islamic Society.” Cambridge University Press, 2005

Sheyholislami, Jaffer. *Kurdish Identity, Discourse, and New Media (Palgrave MacMillan Series in International Political Communication)*. Palgrave Macmillan, 2011.

Steir, Jonas. 2009. *Kulturmöten – En Introduktion till Interkulturella Studier*. Studentlitteratur AB, Lund

Zoepf, Katherine. *Excellent Daughters – The Secret Lives of Young Women Who Are Transforming the Arab World*. Penguin Press, New York, 2016.

Kontakt

0702-78 48 94

info@religionsvetarna.se

www.religionsvetarna.se